

Spolupráce Francie a sjednoceného Německa – „motor“ evropské integrace?

DITA KUDELOVÁ

Pojmy *francouzsko-německá aliance*, *osa Paříž–Bonn*, *francouzsko-německý tandem* či *francouzsko-německé partnerství* jsou v odborné literatuře často používány pro zdůraznění nadstandardní spolupráce mezi Francií a Německem v rámci procesu evropské integrace v období 50.–80. let.¹ Zásluha Paříže a Bonnu na realizaci projektů jako Evropského hospodářského společenství (EHS), Evropského měnového systému (EMS) či Jednotného vnitřního trhu (JVT) je důkazem, že francouzsko-německý tandem působil v prvních čtyřech poválečných dekádách jako skutečný motor integrace západní Evropy.²

Francouzsko-německé partnerství v rámci Evropských společenství (ES) v období 50. až 80. let se i pod tlakem mezinárodněpolitických a ekonomických událostí³ zdálo jako nejlepší prostředek k prosazování národních zájmů Německa a Francie. Vzájemná spolupráce byla mnohdy usnadňována i osobním přátelstvím nejvyšších představitelů obou zemí, a to zejména v období Adenauera s de Gaullem, Schmidta s Giscardem a Kohla s Mitterrandem.

Převratné události konce 80. let vedoucí k pádu železné opony znamenaly posun nejen z hlediska národních zájmů⁴ Německa a Francie, ale i z hlediska samotného integračního procesu na evropském kontinentě. Cílem této stati je zhodnotit roli, kterou Francie a sjednocené Německo sehrály v průběhu evropského integračního procesu 90. let, jakož i posoudit úlohu těchto dvou zemí v rámci Evropské unie (EU) na počátku 21. století, a to prostřednictvím bližšího pohledu na posun národních zájmů Francie a sjednoceného Německa jako hlavního faktoru utvářejícího evropskou politiku obou zemí (viz první část této stati). Pro zodpovězení otázky, zda lze francouzsko-německý vztah i nadále pokládat za specifický a považovat jej za motor evropské integrace i přes narůstající neshody mezi Paříží a Bonnem/Berlínem po roce 1990 (viz třetí část), je rovněž zapotřebí analyzovat vnitřní strukturu tvorby integrační politiky obou zemí a jejich odlišnosti, neboť se rozhodujícím způsobem promítají do praktických integračních kroků (viz druhá část).

POSUN NÁRODNÍCH ZÁJMŮ FRANCIE A NĚMECKA PO NĚMECKÉM SJEDNOCENÍ

Národní zájmy Francie a Německa v období 50.–80. let

V období 50.–80. let byla francouzsko-německá spolupráce v rámci ES nejlepším prostředkem k prosazování národních zájmů obou zemí. Po zkušenostech ze druhé světové války spatřovaly Francie i Německo v projektu evropské integrace prostředek k zajištění míru, svobody a prosperity v západní Evropě. Vybudování silného společného zájmu a pocitu sounáležitosti, zpočátku ztělesněného Evropským společenstvím uhlí a oceli, mělo vést k potlačení nacionalistických tendencí. Od členství v EHS a v Euratomu Německo očekávalo, že mu z hospodářského a postupně i z politického a vojenského hlediska přinese základnu pro plnohodnotné zařazení do mezinárodního společenství.

Francie v evropském projektu spatřovala zejména možnost politické kontroly nad Německem a později, když se již začaly projevovat první známky německého ekonomického zázraku, se snažila ekonomicky připoutat k Německu, a tak mít prospěch z jeho hos-

podářské prosperity. Jak v této souvislosti vysvětluje Guyomarch ve své knize *France in the European Union*, snahou Francie bylo, „aby se německý průmysl podílel na modernizaci francouzského zemědělství“.⁵ V neposlední řadě mělo členství v ES vést k posílení politického vlivu Francie oslabeného ztrátou kolonií, stejně jako k udržení a upevnění lukrativního vývozu zbraní. Projekt evropské integrace se měl rovněž stát prostředkem, jak čelit bipolarismu světové politiky a podřízení zahraniční politiky Francie politice USA.

Národní zájmy Francie a Německa po německém sjednocení

Během čtyř poválečných dekád bylo tedy nastolení „*équilibre des déséquilibres*“,⁶ kdy vedoucí pozici Německa v ekonomické oblasti odpovídala v rámci ES vedoucí pozice Francie v politické a vojenské oblasti, pro obě země nejlepším prostředkem k prosazování národních zájmů. Sjednocení Německa představovalo však pro Paříž nebezpečí, že by „*équilibre des déséquilibres*“ mohla přerůst v „*déséquilibre permanent*“.⁷ Obavy z osmdesátimilionového Německa se silným ekonomickým potenciálem, které získalo plnou suverenitu v zahraniční politice a z geografického hlediska se opět vrátilo do centra Evropy, se nemohly neprojevit ve francouzské zahraniční politice.

Francie nakonec jako odpověď na německé sjednocení zvolila cestu prohloubení procesu evropské integrace, jak bylo dohodnuto během maastrichtských jednání. Po celé poválečné období bylo cílem francouzské zahraniční politiky udržet prostřednictvím prohlubující se evropské integrace německou moc pod kontrolou. Po sjednocení Německa se pro Paříž stalo „svázání“ tohoto rivala do evropských struktur ještě důležitější, a to jak vzhledem k větší politické i ekonomické moci Německa, tak i ke skutečnosti, že „*Westbindung*“⁸ již pro SRN nebylo jedinou alternativou a nedal se vyloučit růst nacionalismu v Německu. Francie chtěla za každou cenu zabránit ztrátě svého vlivu uvnitř ES ve prospěch fakticky silnější a politicky suverénní Spolkové republiky Německo.

V této souvislosti znovu vystoupilo do popředí tradiční francouzské dilema spočívající v obavě, že integrace v dalších oblastech povede ke ztrátě suverenity. Fundamentální problém francouzsko-německých vztahů pro Francii vždy spočíval v zajištění mocenské rovnováhy vůči Německu. Strategie „svazování“ Německa prostřednictvím evropské integrace znamenala, že se v konečném důsledku „svazovala“ i Francie. Sjednocení Německa vedlo k zostření tohoto francouzského dilematu mezi „svazováním“ Německa a uchováním vlastní suverenity.

Sjednocené Německo sice získalo plnou suverenitu v zahraniční politice a z geografického hlediska se opět vrátilo do centra Evropy, avšak pro zájem o další spolupráci v rámci ES hovořily především následující faktory:

- 1) *Multilateralismus jako prostředek k odvracení obav ze silícího německého nacionalismu.* Vzhledem k historickému vývoji Německo muselo a patrně vždy bude muset i přes nově nabytou politickou suverenitu opatrně lavírovat mezi uplatňováním vlastního vlivu a hledáním rovnováhy zájmů všech zúčastněných, a tak vyvracet předsudky, že moc nevyhnutelně vede k nacionalistickému excesu. Německo se tedy bude muset i nadále vydávat cestou zesíleného multilateralismu a jednat např. prostřednictvím EU. V této souvislosti má význam „export“ německého institucionálního modelu na evropskou úroveň,⁹ neboť pro německou zahraniční politiku vytváří výhodnější manévrovací prostředí než klasické prosazování národních zájmů.
- 2) *Ekonomické výnosy hladkého fungování evropského vnitřního trhu i zámořského obchodu pro zemi orientovanou na vývoz.* Pro SRN jako pro největšího evropského exportéra je bezpodmínečně nutné bezproblémové fungování vnitřního evropského trhu i zámořského obchodu. Tento faktor hovoří ve prospěch zájmu Německa o další prohlubování EU, a to zejména s ohledem na otázky bezprostředně související s JVT, jako je Evropská hospodářská a měnová unie (EMU).
- 3) *Minimalizace bezpečnostních rizik.* Pro zajištění vnitřní (migrace, kriminalita) i vnější bezpečnosti Německa (vojenské konflikty) je žádoucí zajištění stability východního

prostoru. Přitom stabilizace zemí, jako je Polsko, Maďarsko, Česká republika, Slovensko, pobaltské státy či Ruská federace, je možná jedině prostřednictvím evropské integrace, nikoli unilaterálními akcemi. Ty by byly těžko přijatelné jak pro EU, tak i pro postkomunistické země. SRN prosazuje rozšíření EU také proto, že integrace je považována za úspěšný model pro zamezení nacionalistických excesů.

- 4) *Zdrženlivost německých politických vůdců v zahraniční politice.* SRN byla poprvé po druhé světové válce schopna definovat své národní cíle, aniž by se musela ohlížet na omezení své suverenity zvnějšku. Německá zahraniční politika byla však do roku 1989 zcela ekonomizována, často byla právem označována jako „politika šekové knížky“. Německo bylo po desetiletí obchodním státem, neboť nemuselo (tím spíše, že se německá vláda mohla spoléhat na vojenskou podporu USA) a jako poražená země ani nemohlo při sledování svých cílů nasadit jiné než ekonomické prostředky. Tento faktor sehrál svou roli zejména v období těsně po sjednocení Německa, kdy SRN na členství v EU pohlížela jako na prostředek, jak překonat tento tzv. „*leadership avoidance reflex*“.¹⁰ Postupem času se nové politické elity SRN přestaly obávat přebírat politickou zodpovědnost a začaly např. usilovat o křeslo stálého člena Rady bezpečnosti OSN.

ODLIŠNOSTI VNITŘNÍCH STRUKTUR TVORBY INTEGRAČNÍ POLITIKY NĚMECKA A FRANCIE

Institucionální pluralismus v SRN versus centralismus ve Francii

Federální uspořádání SRN poskytuje každé ze šestnácti spolkových zemí značnou míru autonomie. Jednotlivé země disponují vlastní ústavou, vládou a parlamenty s rozsáhlými pravomocemi zejména v oblasti zemského soudnictví, policie, školství, zemědělství, výběru daní, kultury, volebního systému a místního rozvoje.¹¹ Ve vertikálním směru bylo postavení zemí po roce 1990 posíleno novým článkem 23 Základního zákona, na jehož základě země získaly „*pravomoc vetovat prostřednictvím spolkové rady zákonné normy, které jednak přenášejí výsostná práva federace na EU a jednak závažně zasahují do zákonodárné působnosti zemí, uspořádání jejich orgánů nebo správního řízení*“.¹² Od roku 1992 země formulují svá stanoviska prostřednictvím Konference zemských ministrů pro evropské záležitosti a Konference předsedů zemských vlád. Zástupci jednotlivých zemí vedou jednání v orgánech EU, která se dotýkají výlučných zákonodárných pravomocí zemí. V horizontálním směru hrají roli nejen klasičtí aktéři zahraniční politiky (kancléř, vláda, prezident, Spolkový sněm a Spolková rada), ale i Spolková banka a spolkový ústavní soud.¹³

Francie je unitárním státem a na rozdíl od SRN patří k nejvíce centralizovaným zemím Evropy. Místní správa vychází ze tří základních úrovní místních samospráv. Nejnižší správní organizací je obec (*la commune*), dalším územně správním celkem je *département* (celkový počet je šestadesát) a v roce 1986 v rámci procesu jisté decentralizace byly ve Francii nově vytvořeny i tzv. regiony (dvaadvacet).¹⁴ Legislativní a regulační pravomoci jsou však ve Francii výrazně soustředěny na úroveň centrální vlády, přičemž pro poloprezidentský systém V. republiky obecně je charakteristické silné postavení výkonné moci (vláda, prezident), a to na úkor legislativy i soudnictví.

Odlišnosti historických tradic přenášející se do uspořádání aparátů státní správy tradičně centralistické Francie a decentralizovaného Německa se odrážely v rozdílném pojetí žádoucí podoby evropské integrace již od jejího samotného počátku, jak o tom svědčí zejména následující skutečnosti:

- 1) odlišné představy o uspořádání integrované Evropy – vizé „*Evropy vlastní*“ („*l'Europe des patries*“) prezidenta de Gaulla versus federalistické pojetí „*Vlasti Evropy*“ („*Vaterland Europa*“) kancléře Adenauera;¹⁵
- 2) míra supranacionální versus mezivládní spolupráce v rámci ES – spor, který vyústil v *politiku prázdné židle* prezidenta de Gaulla a byl zažehnán až *lucemburským kompromisem*;¹⁶

3) snaha francouzského prezidenta George Pompidoua posílit mezivládní spolupráci na úkor supranacionálních prvků ES přijetím Velké Británie a Dánska.¹⁷

Skutečnost, že se odlišné vnitřní struktury tvorby integrační politiky ve Francii a v Německu výrazným způsobem promítají do praktických integračních kroků i po sjednocení Německa, je možné dokumentovat např. na rozporech mezi Paříží a Bonnem během maastrichtských jednání ohledně podoby a institucionálního charakteru druhého pilíře, nebo bližším pohledem na rozcházející se představy o dalším směřování EU tak, jak vyplývají z nedávných projevů německých a francouzských vládních činitelů. Následující část pojednává o dvou výše uvedených příkladech neshod mezi Francií a Německem, stejně jako o dalších rozcházejících se stanoviscích obou zemí z hlediska vývoje integračního procesu po roce 1990, a to v prvé řadě v důsledku odlišných národních zájmů těchto zemí. Jde o následující oblasti: o Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP), o Evropskou hospodářskou a měnovou unii (EMU), o rozšíření EU a s tím spojenou otázku reformy institucí a mechanismů fungování Evropské unie.

INTEGRAČNÍ PROCES PO ROCE 1990: NARŮSTAJÍCÍ NESHODY MEZI FRANCIÍ A NĚMECKEM

V období po sjednocení Německa byl vývoj v rámci ES stále častěji provázen neshodami mezi Francií a Německem, a to zejména v následujících oblastech:

- 1) Společná zahraniční a bezpečnostní politika,
- 2) Evropská hospodářská a měnová unie,
- 3) rozšíření Evropské unie,
- 4) reforma institucí a mechanismů fungování Evropské unie.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika

* Jednostranné uznání nezávislosti Chorvatska a Slovinska Spolkovou republikou Německo

Německý a francouzský postoj k situaci v Jugoslávii byl vzhledem k různým hodnotám, historickým zkušenostem a národním zájmům obou zemí diametrálně odlišný. Francie, vyzdvihující význam národního státu, zpočátku vyzývala k zachování Jugoslávie v podobě konfederace. Naproti tomu SRN se od počátku vyslovovala pro uznání nezávislosti Chorvatska a Slovinska; k tomuto jednostrannému kroku došlo v prosinci 1991. Nakonec se pro nezávislost obou republik vyslovila koncem roku 1991 také Paříž, jejíž pro mnohé snad překvapivé rozhodnutí bylo do značné míry ovlivněno blížícím se maastrichtským summitem.¹⁸

* Podoba a institucionální charakter 2. pilíře

Francie trvala na mezivládní podobě 2. pilíře a podporovala posílení takových institucí, jako je Rada ministrů či Evropská rada, tedy institucí, jejichž posílení by nevedlo k dalším výrazným ztrátám suverenity a působilo by proti marginalizaci Francie v důsledku změněných geostrategických poměrů v Evropě. Naproti tomu Německo usilovalo o přebudování mezivládně strukturované Evropské politické spolupráce na supranacionálně strukturovanou SZBP. SRN byla příznivcem posílení pravomocí Evropské komise (EK), rozšíření většinového hlasování v Radě a zmírnění demokratického deficitu, a to především posílením pravomocí Evropského parlamentu (EP).¹⁹

* Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) a její vztah k NATO

Francouzské a německé představy o EBOP se nadále rozcházejí nejzřetelněji s ohledem na míru vlivu USA v Evropě. Pro Paříž je prvořadé, aby se Evropa stala „skutečnou politickou a vojenskou mocností schopnou efektivně konkurovat USA v multipolárním světě“,²⁰ a proto si klade za cíl vytvoření na NATO nezávislé evropské bezpečnostní struktury. Naproti tomu Německo tradičně usiluje o nalezení rovnováhy mezi evropskou (EU a v jejím rámci osa Paříž–Bonn/Berlín) a transatlantickou (závazek v NATO) komponentou zahraniční politiky. Pro Berlín Severoatlantická aliance i nadále „zaručuje nezbytnou přítomnost USA v Evropě, a tak představuje nenahraditelnou základnu stability“.²¹

* Nekonzultované kroky Francie k profesionalizaci armády

Do vztahu mezi Bonnem a Paříží se do jisté míry negativně promítlo i francouzské rozhodnutí reformovat armádu,²² aniž by tato otázka byla předem konzultována s německým partnerem. Co stálo za krokem francouzského prezidenta? Chirac chtěl pravděpodobně ukázat, že rozhodnutí v otázkách bezpečnosti a obrany nadále spadají do kompetencí národních autorit. Dalším možným vysvětlením tohoto kroku hlavy francouzského státu může být snaha dát německému partnerovi najevo, že v otázkách bilaterální spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany i nadále náleží Francii vůdčí role.

* Jednostranné rozhodnutí Paříže obnovit jaderné zkoušky

Ani rozhodnutí nového francouzského prezidenta obnovit jaderné zkoušky,²³ o němž nebyla SRN předem informována, nepříspělo k upevnění francouzsko-německého vztahu. I když reakce Helmuta Kohla na Chiracovo rozhodnutí byla mírnější než u ostatních evropských partnerů, německé veřejné mínění spatřovalo v Chiracově činu potvrzení francouzské arogance.

Ustanovení o SZBP se tedy podařilo zakotvit v Maastrichtské smlouvě především díky spolupráci Francie a Německa. Maastrichtská jednání o politické unii měla být protipólem k jednáním o hospodářské a měnové unii. Zájem o vznik EMU měla především Francie. V jejím vytvoření spatřovala jednak prostředek ke kontrole a k vyrovnání hrozící „*hégémonie allemande*“,²⁴ jednak možnost získat zpět část suverenity v měnové oblasti, o níž byla v důsledku síly německé marky připravena. K myšlence politické unie Francie přistupovala především jako k nástroji, který by měl do EU vnést skutečnou akceschopnost a umožnit, aby její mezinárodněpolitické postavení odpovídalo její hospodářské síle.

Německý kancléř podpořil návrh francouzského prezidenta na vytvoření EMU, ale Spolková banka trvala na ustavení politické unie, kterou považovala za podmínku k vytvoření měnové unie. Německá politická elita rovněž potřebovala najít jistou vyváženost mezi EMU a zefektivněním rozhodovacích procesů v rámci Společenství a SZBP, aby dokázala domácím voličům objasnit, proč se ve prospěch evropské integrace musí zřít dlouholetého symbolu hospodářské prosperity země – německé marky.²⁵

Zatímco v prvních dvou třetinách 90. let hrály v oblasti evropské zahraniční politiky a obrany hlavní roli Německo a Francie, a to i pod tlakem vnějších událostí (zejména rozpadu SSSR a občanské války na území bývalé Jugoslávie), neboť národní zájmy obou zemí byly v četných aspektech dost heterogenní. Po vítězství labouristů v roce 1997 začala projekt SZBP mnohem aktivněji podporovat i Velká Británie. A právě díky odhodlání těchto tří významných aktérů zaznamenal vývoj SZBP nemalý pokrok. Ten vyústil v rozhodnutí členských států na zasedání Evropské rady v Helsinkách v prosinci 1999²⁶ poskytnout nejpozději do roku 2003 šedesát tisíc vojáků pro účely vojenských operací vedených EU a zabezpečit jejich operativnost na dobu nejméně jednoho roku. Z institucionálního hlediska bylo rozhodnuto zřídit v rámci Rady EU Stálý výbor pro politické a bezpečnostní otázky, Vojenský výbor a Vojenský štáb. Rozhodnutí z Helsinek tedy přináší optimistické vyhlídky pro další vývoj evropské zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky. Zatím se však další směřování této citlivé oblasti ubírá pro příliš odlišné zájmy a představy členských států (nemalé odlišnosti lze pozorovat i mezi třemi hlavními aktéry – Německem, Francií a Velkou Británií)²⁷ spíše cestou mezivládní spolupráce a vede k vytváření ad hoc koalic.

Vzhledem k pětadvacátým divergencím v zájmech a v představách hlavních aktérů SZBP, jakož i ostatních členských států, včetně čtyř neutrálnů, bude zapotřebí ještě spousta úsilí a času, aby EU mohla disponovat efektivní bezpečnostní a obrannou politikou. Oblast druhého pilíře je z hlediska národních zájmů příliš citlivá a postoje jednotlivých členských států příliš odlišné, než aby spolupráce pouhých dvou zemí (jako např. Francie a Německo) mohla být motorem dalšího vývoje. Pro dosažení výraznějšího pokroku bude zapotřebí mnohem širšího konsenzu. Proto si oblast druhého pilíře ponechá ještě mini-

málně po určitou dobu mezivládní charakter a nadále bude převažovat spolupráce spíše v rámci ad hoc koalic,²⁸ jako tomu bylo např. v případě vytvoření Kontaktní skupiny pro Bosnu či Síly rychlé reakce rovněž v souvislosti s bosenským konfliktem.

Další kroky EU směrem k vybudování společné evropské bezpečnosti a obranné iniciativy budou navíc ztíženy negativním postojem některých spojenců NATO, zejména Spojených států. Plány Bushovy administrativy uskutečnit projekt Národní protiraketové obrany (NMD) by mohly navíc vést k zostření postojů mezi evropskými spojenci. V poslední době je to zejména Francie, jejíž prezident vystupuje proti americkým plánům, zatímco ostatní členové EU (včetně SRN) zaujímají poněkud mírnější stanovisko.²⁹

Ani ve všech otázkách zahraniční politiky Evropa nenachází společný hlas, a to navzdory koordinačním snahám Vysokého zmocněnce SZBP, jehož úřad byl zřízen na základě ustanovení Amsterodamské smlouvy. Javieru Solanovi, který úřad v současné době zastává, se nepodařilo např. předejít skutečnosti, že Německo a Velká Británie navázaly diplomatické styky s KLDŘ, aniž by své rozhodnutí předem konzultovaly s tehdy předsedající Francií.³⁰ Jinou oblastí zahraniční politiky, kde Evropa (tedy ani Německo a Francie) nenachází společný hlas, jsou sankce vůči Iráku. Proti opakovaným britsko-americkým bombardováním Bagdádu se z evropských spojenců nejrazantněji staví Francie.³¹ SZBP tak nadále zůstává, až na pár výjimek, jakou je např. významná podpora palestinské samosprávy ze strany EU, spíše za svými očekáváními.

Evropská hospodářská a měnová unie

V oblasti EMU došlo mezi Francií a Německem k nejviditelnějším střetům z hlediska následujících aspektů:

** Definování konkrétních podmínek pro účastníky třetí fáze EMU*

a podoba sankčního mechanismu v případě porušování konvergenčních kritérií

SRN přikládala velký význam nejen stanovení přísných kritérií pro vstup do třetí fáze EMU tak, jak byla zakotvena v Maastrichtské smlouvě, ale kladla důraz i na jejich následné dodržování. Proto německý ministr financí Theo Waigel s podporou prezidenta Spolkové banky Hanse Tietmeyera v září 1995 předložil návrh tzv. Paktu stability.³² Ten se stal jedním z bodů agendy mezivládní konference zahájené na jaře roku 1996, která byla ukončena summitem v Dublinu v prosinci téhož roku. Dublinský summit se do dějin zapsal především francouzsko-německým sporem ohledně Paktu stability. Zatímco Německo trvalo na uplatňování tvrdých automatických sankcí, Francie si přála pružnější systém. Nakonec se podařilo dosáhnout kompromisu v podobě změkčení požadavků původního německého návrhu a schválením Paktu stability se uzavřel okruh předpisů potřebných k zavedení jednotné evropské měny. Vážnost francouzsko-německých sporů byla navíc podtržena skutečností, že Pakt stability byl přijat až na summitu v Amsterodamu v červnu následujícího roku, a to v mnohem mírnější podobě a pod názvem Pakt růstu a stability.³³

** Charakter ECB a její vedení*

Francie se neztotožňovala s německou prioritou úplné nezávislosti ECB po vzoru Bundesbanky, jejímž prvotním cílem se měla stát cenová stabilita, a zároveň prosazovala do jejího čela svého kandidáta. Sídlem ECB se stal německý Frankfurt. Spory mezi Paříží a Bonnem však neutichaly; na veřejnost „prosáky“ zejména neshody ohledně obsazení postu šéfa ECB a nezávislosti této instituce. Francouzská vláda potřebovala ke splnění politických slibů na domácí scéně³⁴ nástroj k ovlivňování jednoho ze základních pilířů měnové politiky, výše úrokových sazeb. V případě úplné nezávislosti ECB, a pokud by v jejím čele stál německý kandidát, prezident nizozemské centrální banky Wim Duisenberg, byl by vliv Francie na utváření společné měnové politiky příliš slabý. Proto Paříž do čela ECB prosazovala svého kandidáta, prezidenta francouzské centrální banky J. C. Tricheta. Míra vlivu kontroly nad utvářením měnové politiky byla pro Francii velmi důležitá, protože fiskální politika jako druhý základní makroekonomický nástroj byla v té době limitována plněním přísných konvergenčních kritérií, takže francouzská vláda již nemohla

snižovat nezaměstnanost dodatečnými rozpočtovými výdaji. Spor o obsazení postu šéfa ECB skončil kompromisem. Bylo dohodnuto, že první polovinu osmiletého funkčního období bude tuto pozici zastávat nizozemský kandidát Wim Duisenberg podporovaný Německem. Po čtyřech letech dobrovolně odstoupí a nahradí ho francouzský kandidát Jean Claude Trichet.

Neshody ohledně míry nezávislosti ECB odrážely naprosto odlišné pojetí měnové politiky ze strany Německa a Francie.³⁵ Bonn trval na vybudování ECB podle modelu německé Bundesbanky s důrazem na úplnou nezávislost této instituce. Naproti tomu Paříž se nadále snažila prosadit podstatný vliv národních vlád při utváření měnové politiky eurozóny. Francie, která při provádění měnové politiky kladla důraz na ekonomický růst, měla tedy zájem o vstup takových zemí, jako je Velká Británie, Itálie, Španělsko či Portugalsko, do závěrečné fáze EMU.³⁶ Tyto země sdílely podobné představy o měnové politice jako Francie a jejich účast v měnové unii by vedla k posílení vlivu Paříže, a to zejména ve vztahu k Německu. Charakter ECB je nakonec primárně výsledkem „exportu“ německého modelu a patrně nejvýraznějším příkladem snahy SRN ovlivňovat vnější prostředí formováním normativních a institucionálních rámců místo jednostranného prosazování národních zájmů.³⁷

I přes četnost a hloubku rozporů ohledně jednotlivých konkrétních ustanovení to byly právě Francie a Německo, kdo se nejvíce zasadil o realizaci ambiciózního projektu Evropské hospodářské a měnové unie. Vytvoření EMU bylo v národním zájmu jak Francie, tak i Německa; narůstající neshody mezi oběma zeměmi byly vcelku pochopitelné s ohledem na skutečnost, že s přechodem do závěrečné fáze EMU se postupující integrace začala dotýkat některých z vnitropolitického hlediska velmi choulostivých témat, jakými byly zejména neochota německé veřejnosti zřít se marky ve prospěch eura či boj francouzské vlády s narůstající nezaměstnaností, kdy nespokojenost obyvatelstva přerostla na podzim roku 1995 ve vlnu stávek, které oslabily vnitřní stabilitu Francie i její postavení vůči evropským partnerům.³⁸

Francouzsko-německý vztah v té době rozhodně neposílila skutečnost, že za viníka hospodářských problémů bylo možné označit právě Německo.³⁹ SRN se dokázala vyrovnat s hospodářskými důsledky připojení východních zemí a na přelomu let 1993 a 1994 došlo k obnově hospodářského růstu. Spolková vláda nenašla však na domácí scéně dostatek odvahy, aby vysoké investiční potřeby v nových spolkových zemích pokryla zvýšením daní, což by současně působilo na ochlazení domácí poptávky. Vysoká poptávka spolu s rozpočtovými výdaji na obnovu nových zemí roztočila inflační spirálu a Spolková banka byla nucena od počátku roku 1991 do jeho poloviny citelně zvýšit lombardní úrokovou sazbu. Centrální banky ostatních členských států EU musely následovat zvýšení úrokových sazeb Bundesbankou, neboť úrokový diferenciál ve prospěch marky by způsobil masivní odliv investic a kapitálu. Vysoké úrokové sazby, k nimž musela sáhnout i francouzská ústřední banka, zúžily prostor pro opatření k posílení ekonomického růstu. Francouzská vláda navíc z obav z rostoucího sociálního napětí v zemi ustupovala požadavkům odborů a nedokázala přikročit k zásadnějším reformám. Státní rozpočet se tak kvůli požadavkům na vyšší sociální výdaje dostal pod tlak, což dále oslabovalo hospodářství celé země.

Německo-francouzské neshody v oblasti EMU se podařilo překonat a společně iniciovaný projekt vstoupil do třetí etapy. K 1. 1. 1999 zavedlo jedenáct zemí ve vzájemných bezhotovostních platbách společnou měnu. Současně došlo k neodvolatelné fixaci kurzů národních měn na euro. Počáteční optimismus však s oslabováním eura vůči americkému dolaru postupně ustupoval a byl vystřídán narůstajícími spory mezi členskými státy eurozóny. Ty byly ztělesněny konflikty mezi Francií a Německem ohledně výše úrokových sazeb. Německo za podpory některých dalších členů eurozóny bylo se slabým eurem vcelku spokojeno. Pokles eura sice představoval ztrátu mezinárodní prestiže, zároveň však

přinášel výhody pro německé exportéry a zlepšoval vyhlídky na posílení růstu německé ekonomiky. SRN ve snaze oživit slabý hospodářský růst „lobovala“ u ECB proti zvyšování úrokových sazeb. Francie spolu s dalšími státy již ve velké míře překonala problémy růstu domácí ekonomiky, a proto bylo v jejím zájmu silné euro podporované vyššími úrokovými sazbami.

Tyto vzájemné neshody v posledních měsících utichají, zejména díky opětovnému posilování společné evropské měny. Vstup Řecka do eurozóny se stal protiváhou negativního výsledku dánského referenda o zavedení společné měny a dal evropskému projektu nový impulz. Není však jisté, jak dlouho se optimismus eurozóny vyvolaný opětovným posilováním eura udrží. Další vývoj společné měny bude totiž záviset nejen na vývoji ekonomiky největšího rivala eurozóny – Spojených států –, ale v nezanedbatelné míře i na pokroku s ohledem na prohlubování a rozšiřování EU samotné. Otázkou zůstává, zda shoda a vůle zavést jednotnou měnu najdou odezvu v cestě k politické unii. Vývoj ukázal, že skutečnou hnací silou evropské integrace 90. let se opět stala ekonomická iniciativa (projekt EMU), nikoli tedy politické plány související se SZBP. Dnes hrají při tomto významném kroku stěžejní roli opět Francie a Německo, neboť postoj dalšího významného aktéra evropské integrace – Velké Británie – zůstává i po opětovném vítězství labouristů nejednoznačný.

Rozšíření Evropské unie

Další oblastí střetu zájmů Francie a Německa se stala otázka rozšíření. S počátkem demokratizačního procesu ve střední a východní Evropě (SVE) a se sjednocením obou německých států se ES ocitlo pod určitým tlakem k rozšíření ze severu a krátce poté i z východu. Avšak počínaje de Gaullovým odmítáním vstupu Velké Británie do ES přes obavy neogaullistů o osud francouzského zemědělství, spojené se vstupem zemí ze středomořské oblasti, se Francie odmítavě stavěla k jakémukoli dalšímu rozšiřování, které by mohlo ohrozit její zájmy.⁴⁰ Rozšíření EU na východ s sebou přináší tak zásadní geopolitické a institucionální změny, že Francie musí redefinovat svůj vztah k integračnímu procesu. Rozšíření o země SVE např. citelně zatíží financování Společné zemědělské politiky (SZP), jedné z klíčových otázek integrační motivace Francie, a zároveň si vyžádá přesuny peněz z fondů potřebných pro rozvoj jižního křídla, tradiční sféry vlivu Francie.

Německo mělo zájem o rozšíření EU jak na sever, tak i na východ. O přijetí zemí Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) usilovala SRN především ze dvou důvodů.⁴¹ Za prvé, tyto geograficky blízké země měly stejné preference a priority jako Německo v oblastech hospodářské a sociální politiky, politiky životního prostředí i evropské politiky. Zejména Finsko, Rakousko a Švédsko měly podobně jako Německo velký zájem o zajištění stability v zemích SVE. Za druhé, země ESVO by posílily EU jak z finančního hlediska, tak i s ohledem na jejich politickou identitu. Německo má zájem i o rozšíření EU na východ. Stabilizace v zemích SVE by SRN pomohla řešit problémy spojené s nelegální imigrací a posílila by její postavení z ekonomického i geografického hlediska.

Rozdílný přístup Paříže a Bonnu k otázce rozšíření a prohloubení EU byl do značné míry ovlivněn odlišným chápáním evropské integrace. Jak rozebírá autorka knihy *Frankreich und das vereinigte Deutschland*, EU se z pohledu Francie měla stát politickou a vojenskou mocností, což samo o sobě nebylo cílem Německa. Německý přístup nevidí nezbytně prioritou v akceschopnosti EU navenek, nýbrž v transformaci evropského uspořádání dovnitř.⁴² Dnes se postoje Francie a SRN pragmaticky doplňují. Francie – značnou měrou právě zásluhou Německa – rozšíření v zásadě podporuje, což bylo patrné během francouzského předsednictví ve druhé polovině roku 2000. Německo – i přes zřejmý zájem o přistoupení nových členů ze SVE – v důsledku nákladů sjednocení již nedisponuje takovými prostředky, jimiž by bylo schopné a ochotné přispět k evropské věci. S ohledem na obavy z přílivu levné pracovní síly z východu navíc SRN trvá na zavedení přechodných období pro volný pohyb osob.

Reforma institucí a mechanismů fungování Evropské unie

* *Role Paříže a Bonnu během jednání mezivládní konference 1997*

Přes vcelku pozitivní roli Bonnu a Paříže v průběhu mezivládní konference (MVK) 1997 nebyl v rámci patnáctky nalezen konsenzus potřebný k dalekosáhlé reformě institucí, k pokroku došlo jen v několika dílčích aspektech. Francouzský návrh na snížení počtu komisařů a na přerozdělení hlasů v Radě nebyl pro nesouhlas malých států během amsterodamského summitu přijat. Rozšíření principu většinového hlasování na další oblasti byli francouzští představitelé Chirac a Jospin na rozdíl od kancléře Kohla více nakloněni, ale ani zde k zásadnímu průlomu nedošlo. Naproti tomu o větším posunu vpřed lze hovořit v souvislosti s posílením pravomocí EP. Odsouhlasení rozšíření počtu oblastí, jež měly nově spadat pod proceduru spolurozhodování, bylo dosaženo i díky vstřícnějšímu postoji Francie (vyjma oblast SZP).⁴³

Zatímco nulový pokrok v otázce reformy EK a přerozdělení hlasů v Radě byl vedle negativního stanoviska malých států způsoben též napětím mezi Francií a Německem, byla to společná iniciativa právě těchto dvou zemí, která zajistila zakotvení ustanovení o *užší spolupráci (flexibilitě)* do Amsterodamské smlouvy. Smyslem tohoto systému součinnosti členských států za přesně vymezených podmínek⁴⁴ mělo být dosahování snazší realizace cílů EU, které je v zájmu spolupracujících zemí, avšak tak, aby tím nebyly ohroženy zájmy nezúčastněných států. Ustanovení o *flexibilitě* bylo výsledkem reakcí na diskuzi vyvolanou německou stranou, k níž se později přidala i Francie. Konkrétně šlo o návrh křesťanských demokratů K. Lamerse a W. Schäubleho ze září 1994, který se zabýval možnostmi vzniku tvrdého jádra uvnitř EU.⁴⁵ Bonn i Paříž přikládaly ustanovení o *užší spolupráci* velký význam, neboť v něm viděly východisko pro pokračování evropské integrace v situaci, kdy bylo zřejmé, že dojde k rozšíření EU o relativně zaostalé státy SVE, a tím i k větší diferenciaci zájmů uvnitř Evropské unie.

Podobně sblížení pozic Francie a Německa během jednání mezivládní konference usnadnilo dosažení shody evropské patnáctky ohledně přenesení ustanovení týkajících se oblasti justice a některých vnitřních věcí ze třetího mezivládního pilíře do prvního pilíře, vyznačujícího se nadnárodním charakterem, jakož i začlenění schengenského *acquis* do prvního komunitárního pilíře. Význam tohoto kroku nebyl zpochybněn ani skutečností, že souhlas Francie a některých dalších členských států byl podmíněn stanovením pětiletého přechodného období.⁴⁶

* *Francouzsko-německé neshody předcházející schválení Agendy 2000*

K efektivnějšímu fungování EU mělo přispět schválení pracovního dokumentu EK *Agendy 2000*⁴⁷ na berlínském summitu v březnu 1999. Hlavními body jednání byly stanovení finančního rámce na období 2000–2006, reforma strukturální politiky a reforma SZP. Jednání byla do značné míry ovlivněna snahou předsedající země snížit objem národních příspěvků do rozpočtu EU a prostřednictvím systémových změn (zejména ve dvou výše jmenovaných oblastech) zajistit trvalé odlehčení spolkového rozpočtu. Finanční plán na období 2000–2006 byl sice schválen, avšak Německu se nepodařilo prosadit výraznější snížení příspěvku do komunitárního rozpočtu.

Při reformě strukturální politiky se podařilo dosáhnout deklarovaného cíle koncentrace strukturálních a kohezních fondů, nicméně jednání o reformě SZP byla složitější a v jejích průběhu došlo k největším sporům mezi Německem a Francií. Nová německá vláda již nevykazovala tak velkou citlivost na zájmy agrárního elektorátu jako její předchůdkyně a požadovala spolufinancování agrárních výdajů národními vládami, což Francie jednoznačně odmítala jako krok k nacionalizaci SZP. Nakonec byl nalezen jistý kompromis, avšak to nestačilo k prosazení zásadnějších změn.

Agenda 2000 sice představovala odpověď na otázku dalšího financování EU, nepřinesla však žádoucí pokrok z hlediska reformy vnitřních politik. S ohledem na dosažený konsenzus ohledně finančního plánu je třeba pozitivně hodnotit úlohu předsedající země, jejíž vláda ustoupila tlaku evropských partnerů a slevila ze svých původních požadavků.

Jak zdůrazňuje autorka článku *Ohlédnutí za německým předsednictvím v Radě EU*,⁴⁸ byl postoj Schröderovy vlády během berlínského summitu důkazem, že se evropská strategie Německa i přes nárůst realismu a pragmatismu nemění; spíše se přesouvají akcenty, mění se styl a integrační politika je více než dříve prováděna s ohledem na vnitropolitické poměry.

* Zkouška francouzsko-německého vztahu – zasedání Evropské rady v Nice

Mezivládní konference zahájená v únoru 2000 si v první řadě kladla za cíl vypracovat návrh smlouvy o institucionální reformě tak, aby byla EU připravena na přijetí kandidátů ze SVE. Hlavními body její agendy byly tzv. nedodělky z Amsterdamu (tj. reforma velikosti a složení EK, rozšíření rozhodování kvalifikovanou většinou a přerozdělení počtu hlasů v Radě EU) a zmírnění podmínek stanovených Amsterdamskou smlouvou v otázce *zesílené spolupráce*. Celý její průběh (zejména její konečná fáze, kdy na prosincovém summitu v Nice byla podepsána smlouva pozměňující a doplňující dřívější smlouvy) se odehrával v duchu nekompromisního prosazování národních zájmů jednotlivých členských států. Vedle sporů mezi velkými a malými zeměmi byl její průběh poznamenán skutečností, že se dvěma hlavními hráčům – Francii a Německu – nepodařilo v rámci vzájemných konzultací dohodnout na společné pozici ohledně institucionální reformy.

Francouzsko-německé neshody, především s ohledem na přerozdělení počtu hlasů v Radě, vyústily na summitu v Nice v otevřený spor mezi těmito dvěma zeměmi. Citlivá otázka přerozdělení hlasů v Radě zastínila ostatní body agendy. Reforma rozložení hlasů měla zajistit reprezentativnější zastoupení velkých zemí, jejichž znevýhodnění bylo dále prohloubeno přijetím tří populačně malých států v roce 1995. Zároveň měla kompenzovat ztrátu druhého komisaře, s níž pětice velkých zemí souhlasila jako s nutností pro zabezpečení funkceschopnosti EK i po přijetí dalších zemí. O rozhodujícím významu rozložení počtu hlasů mezi jednotlivými členskými státy při hlasování kvalifikovanou většinou svědčí skutečnost, že již před zasedáním v Nice byla právě tato rozhodovací procedura používána ve více než 80 % případů veškerého rozhodování v Radě ministrů.⁴⁹

Na summitu v Nice vznesla SRN vcelku legitimní požadavek, aby se svými více než 80 miliony obyvatel byla odpovídajícím způsobem zastoupena během hlasování Rady, tedy aby jí bylo přiděleno více hlasů než ostatním velkým státům, kde počet obyvatel nepřekračuje 60 milionů. Francouzský prezident trval však na nutnosti zachování parity mezi Francií a Německem. Přestože dokonce premiér Jospin v posledních hodinách jednání summitu podpořil návrh, aby Německo symbolicky získalo o jeden hlas víc než Francie, Chirac neustoupil. Nakonec byla parita mezi Francií a Německem zachována, když obě země získaly stejně jako Velká Británie a Itálie, tj. po 29 hlasech.⁵⁰

SRN přestala tedy žádat větší počet hlasů, než mělo být přiděleno ostatním velkým státům. Kancléř Schröder se po skončení summitu nechal slyšet, že se jeho vláda rozhodla nevyvíjet další tlak k prosazení svého požadavku, protože by to mohlo ohrozit německo-francouzské partnerství „*způsobem, který jsme si nepřáli*“.⁵¹ Parita mezi Německem a Francií zůstala sice zachována, ale pravidla hlasování, která se Německu podařilo prosadit, mu při většinovém rozhodování v Radě umožní hrát prim. První podmínkou při hlasování je nutnost dosáhnout stanoveného počtu hlasů na základě vah přidělených jednotlivým členským státům.⁵² Druhá podmínka stanoví, že pro přijetí musí být alespoň polovina členských států. Jako třetí podmínka platí pravidlo, že členský stát může žádat, aby se ověřilo, zda kvalifikovaná většina představuje nejméně 62 % celkové populace EU. S ohledem na třetí podmínku bude SRN stačit k zablokování návrhů, aby se spojila s dalšími dvěma velkými členy, zatímco Francie bude muset hledat třetího partnera. Kromě toho bude Německo nejsilněji zastoupeno v Evropském parlamentu.⁵³ Summit též schválil jeho návrh pokračovat v reformách EU a svolat novou mezivládní konferenci s tímto cílem v roce 2004. Francie také ustoupila v otázce rozhodování kvalifikovanou většinou a Berlín dostal právo veta v oblasti azylu a přistěhovalectví.⁵⁴

Francii se nakonec podařilo prosadit uchování parity s Německem. Paříž však byla v této souvislosti nařčena z uplatňování dvojích standardů. Aby získala v Radě stejný počet hlasů jako Německo, odmítla princip přidělování hlasů striktně na základě velikosti populace jednotlivých členských států. Současně však nepodpořila Belgii v její snaze udržet historicky danou paritu s co do počtu obyvatel větším Nizozemskem.⁵⁵ Dvojí metr použil francouzský prezident rovněž v souvislosti s návrhem počtu hlasů pro populačně stejně silné Španělsko a Polsko, avšak Chiracova snaha o posílení vlivu středomořského státu na úkor kandidátské země střední Evropy (tradiční zóny vlivu Německa) francouzskému prezidentovi nevyšla, a to i díky pohotové reakci Varšavy. Obě země dostaly po 27 hlasech.⁵⁶ Německý kancléř byl dále pobouřen snahou francouzského prezidenta znovu otevřít otázku finančního plánu, stanoveného *Agendou 2000* až do roku 2006, aby získal vyšší kompenzace pro francouzské farmáře postižené krizí BSE.⁵⁷

Zatímco otázku přerozdělení hlasů jednotlivých členských států lze díky výsledku zasedání v Nice považovat za uzavřenou, řešení samotného hlasování v Radě je značně kompromisní. Počet oblastí, kde se má napříště rozhodovat kvalifikovanou většinou, se z patnácti, o nichž uvažovala předsedající Francie, značně snížil příznáním výjimek (tedy dočasným používáním práva veto) téměř každému z patnácti členů.⁵⁸ Celkově se princip hlasování kvalifikovanou většinou bude vztahovat na sedmadvacet nových oblastí, a to zejména na otázku jmenování předsedy EK, na kontrolu rozpočtu EU, na zahraničněobchodní politiku s ohledem na finanční služby, na uzavírání mezinárodních smluv týkajících se obchodních aspektů duševního vlastnictví, na průmyslovou politiku a v roce 2007 i na otázku strukturálních fondů pro regiony EU s nižším stupněm rozvoje.⁵⁹

Francouzsko-německé spory provázející mezivládní konferenci 2000, zviditelněné do velké míry neústupným postojem francouzského prezidenta v otázce zachování parity mezi Francií a Německem při většinovém hlasování v Radě, působily spíše jako brzda, nikoli jako motor reformy institucí EU. Největším – a v podstatě jediným výrazným – přínosem ze strany Francie a Německa během jednání bylo prosazení zmírnění podmínek pro tzv. *zesílenou spolupráci* ve srovnání se zněním Amsterodamské smlouvy,⁶⁰ zejména pokud jde o minimální počet účastníků z řad členských států a o možnost uplatnění práva veto. Zároveň je však třeba připustit, že to nebyly jen tyto dva státy, ale i ostatní členské státy, kdo nekompromisně prosazoval své národní zájmy. Jako příklad lze uvést Velkou Británii, která za žádných okolností nebyla připravena vzdát se práva veto v otázce imigrace, daňového systému či systému sociálního zabezpečení. Hlavy států a vlády měly při jednáních samozřejmě na paměti nutnost schválení Smlouvy z Nice národními parlamenty svých zemí, ale nezapomínaly ani na vlastní ambice být zvoleny i v dalších volbách. Závěr zasedání v Nice sice přinesl pokrok nezbytný pro rozšíření EU na východ, avšak společný evropský duch zůstal zatlačen do pozadí národními zájmy jednotlivých členských států. I když představitelé většiny zemí ze summitu odjížděli vcelku spokojeni, je třeba souhlasit s výrokem ministerského předsedy Belgie Verhofstadta, že „*tím, kdo v Nice ztratil nejvíce, byla společná Evropa*“.⁶¹

* *Německé a francouzské vize Evropy*

V souvislosti s jednáními mezivládní konference o institucionální reformě se do popředí evropského zájmu znovu dostala otázka dalšího směřování EU. Projev německého ministra zahraničí Fischera, přednesený (byl nikoli z titulu funkce) na Humboldtově univerzitě v Berlíně v květnu 2000, odstartoval rozsáhlou diskuzi ohledně dalšího vývoje EU. Bližší pohled na Fischerův projev, stejně jako na odezvu francouzského ministra vnitra Chevènementa, ministra zahraničních věcí Védрина, prezidenta Chiraca a zejména pak na projevy německého kancléře Schrödera a francouzského premiéra Jospina poukáže na některé rozdíly zásadnějšího charakteru mezi německými a francouzskými představami o dalším směřování Evropské unie.

*Joschka Fischer*⁶² ve svém projevu předpokládá, že proces rozšiřování EU na východ bude v podstatě dovršen v průběhu deseti let. Proto je v tomto časovém horizontu potře-

ba učinit odpovídající pokrok i v otázce politické integrace, přičemž cílovým stavem je „federace národních států“. Ta by disponovala vlastní ústavou, vymezující rozdělení pravomocí mezi EU a členskými státy, jakož i vlastní vládou, dvoukomorovým parlamentem a voleným prezidentem. Státy usilující o užší spolupráci by měly mít možnost seskupit se do tzv. „avantgardní skupiny“, která zůstane otevřena ostatním členům.

Reakce na Fischerovu vizi Evropy na sebe nenechaly na západě od Rýna dlouho čekat. Z francouzských představitelů byl nejkritičtější ministr vnitra Chevènement, který dokonce Fischerovu vizi označil za „německý sen o obnovení Svaté říše římské“.⁶³ Francouzský ministr zahraničních věcí Védrine byl v reakci na projev svého německého protějšku mnohem smířlivější. S pojmem „federálního státu“ („Föderalstaat“) se nikdy neztotožnil, avšak Fischerův pojem „federace národních států“ („Föderation von Nationalstaaten“) mu je o něco bližší. „Ve Francii nikdo nezastává názor, že by se národní stát měl nacházet v procesu rozpadu. Francie má republikánský základ... Jde o model, který Francie vytvořila a který nabídla světu.“⁶⁴ S konceptem „avantgardní skupiny“ v zásadě souhlasí, i když sám dává přednost volnějšímu modelu „variabilní geometrie“, kde by členské státy blíže spolupracovaly dle té které oblasti.

Do diskuze o budoucí podobě Evropy se zapojil i francouzský prezident Chirac, když se ve svém projevu v Bundestagu v červnu 2000⁶⁵ vyslovil pro rozšíření EU, které by však neznamenal ani „unáhlený skok vpřed“, ani „rozmělnění“ evropských struktur, ale jako „multiplicateur de puissance“ by vedlo k upevnění postavení Evropy ve světě. Podobně jako Joschka Fischer je i Chirac nakloněn vzniku jádra v podobě tzv. „groupe pionnier“, v jehož rámci by se další státy sdružily kolem Francie a Německa a úžeji spolupracovaly v oblastech, jako je koordinace ekonomických politik, SZBP či efektivnější boj proti zločinnosti. Francouzský prezident rovněž podpořil myšlenku evropské charty základních práv. Ta by se měla stát základem evropské ústavy, která by mj. též jasně vymezila pravomocí a sféry působnosti mezi EU, jednotlivými státy a regiony. Současně však odmítl vytvoření evropského „superstátu“ a zdůraznil potřebu zachování národní identity jednotlivých členských států.

Pracovní dokument německé vládnoucí SPD,⁶⁶ s nímž veřejnost seznámil spolkový kancléř Schröder v dubnu 2001, volá po federativním uspořádání EU po vzoru SRN či USA a po posílení institucí reprezentujících evropské zájmy na úkor institucí mezivládního charakteru. EK by se měla stát skutečnou evropskou vládou, EP by měl získat plnou kontrolu nad rozpočtem EU a více pravomocí v rozhodovacím procesu na úkor Rady EU. Ta by měla být přetransformována ve druhou komoru parlamentu po vzoru německé Spolkové rady, čímž by členské státy ztratily možnost vetovat evropskou legislativu. V souvislosti s posílením evropských institucí nabývá na významu otázka vymezení pravomocí mezi EU a členskými státy. Podle názoru SPD současné rozdělení pravomocí mezi EU a členskými státy „neodpovídá potřebám 21. století“⁶⁷ a není ani dostatečně transparentní. Během mezivládní konference plánované na rok 2004 by proto mělo dojít k jeho přehodnocení, a to v souladu s principem subsidiarity. Představitelé SPD v této souvislosti žádají přenesení více pravomocí na úroveň EU v oblasti imigrace, policejní spolupráce, sociální politiky, daní a SZBP. Současně – a to velkou měrou pod tlakem jednotlivých spolkových zemí, zejména Bavorska – usilují o přenesení SZP a regionální politiky zpět na úroveň členských států. Zde na první pohled jde o snahu prosadit národní zájmy Německa, které je nejvýznamnějším příspěvovatelem do komunitárního rozpočtu, přičemž výdaje na SZP a na regionální politiku představují více než tři čtvrtiny celkových výdajů. Paříž, která má tradičně velký zájem o SZP přinášející četné výhody pro francouzské zemědělníky, však tento německý návrh považuje za nepřijatelný.

Jak vyplývá z projevu Lionela Jospina z května 2001,⁶⁸ francouzský premiér si EU dovede představit nanejvýš jako „federaci národních států“. Pro Jospina je prvořadým problémem otázka evropské identity, otázka institucionální reformy je až druhořadá, přičemž důraz je kladen na vyváženost mezi mezivládními a supranacionálními prvky. EK má být

jen úřednickou vládou, ale jejím předsedou má být jmenován zástupce nejsilnější frakce EP. Parlament má být rozšířen o druhou komoru, tvořenou „zástupci národních sněmů“, kteří se budou ve stanovených intervalech scházet ke kontrole dodržování principu subsidiarity a k diskusi o „stavu Unie“. Rada EU má získat pravomoc žádat na návrh členských států či EK rozpuštění EP, aby si poslední slovo udržely členské státy. Pravomoci mezi EU a členskými státy by měly být přesně vymezeny v „evropské ústavě“. Jospin se ve svém projevu nezmiňuje o významu rozšíření EU na východ, pozornost věnuje pouze otázce spolupráce s oblastí Středomoří. Dále vyzdvihuje potřebu posílit EU navenek tak, aby měla ve světě vliv odpovídající významu její ekonomiky. Volá tedy po posílení SZBP, avšak na rozdíl od německého kancléře se staví proti komunitarizaci druhého pilíře. Mezivládní spolupráci v této oblasti považuje nadále za nenahraditelnou, a proto klade důraz pouze na zvýšenou koordinaci zahraničních politik členských států.

Jak vyplývá z výše uvedené analýzy, nejviditelnějším styčným bodem vizí německých a francouzských vládních činitelů je společný zájem o možnost zesílené spolupráce, která by se odehrávala kolem Německa a Francie, ať už se nazývá „avantgardní skupina“, model „variabilní geometrie“, či „groupe pionnier“. Neshody v představách německých a francouzských představitelů se tradičně objevují v otázce míry federalizace EU a role národního státu a s tím související problematice rozdělení pravomocí mezi jednotlivými institucemi EU na straně jedné (tj. posílení vs. oslabení supranacionálních institucí) a mezi EU a členskými státy na straně druhé. Přesto je možné pozorovat jisté sblížení francouzských a německých pozic, kdy Berlín nachází větší pochopení pro význam, který Francie přisuzuje národnímu státu, a Paříž se ve svých diskuzích přestává vyhýbat pojmu „federace“.

Francie a SRN by tedy měly identifikovat styčné body svých vizí Evropy a na jejich základě vypracovat společné návrhy. Jisté přetrvávající odlišnosti v německých a francouzských představách o dalším směřování EU jsou s ohledem na specifika národních zájmů obou zemí, jakož i na skutečnost, že se postupující integrace začíná dotýkat z národního hlediska stále citlivějších témat, vcelku pochopitelné. Při srovnání projevů německých a francouzských vládních činitelů s dalšími významnými příspěvky do evropské diskuze, tj. s projevy britského⁶⁹ a belgického premiéra,⁷⁰ nelze dospět k jednoznačnému závěru, že by představy Německa nebo Francie měly více společného s představami Velké Británie či Belgie než mezi sebou navzájem. Při bližším pohledu na jednotlivé projevy je zřejmé, že příspěvkům britského a francouzského premiéra je společný zejména návrh na zřízení druhé komory EP, která by byla tvořena zástupci národních parlamentů. Oba premiéři rovněž sdílejí obavy, že se Evropa stane jakýmsi „nadstátem“. Pokud jde o shodné body příspěvků belgického ministerského předsedy a německého kancléře (respektive SPD), je třeba vyzdvihnout především snahu obou představitelů posílit EK a oslabit Radu EU, která by se měla stát druhou komorou EP. Dále Verhofstadt (stejně jako Schröder) žádá posílení komunitární metody na úkor metody mezivládní (např. v oblasti SZBP), avšak návrh německého kancléře na přenesení SZP a regionální politiky na národní úroveň nesdílí (stejně jako Jospin). Francouzský premiér je na rozdíl od svého britského kolegy přece jen připravenější akceptovat jistou míru federalizace budoucí EU v podobě „federace národních států“. V otázce harmonizace daní je postoj Lionela Jospina mnohem bližší postoji německého kancléře Schrödera než britského premiéra Blaira.

* * *

SCÉNÁŘ MĚNÍCÍCH SE KOALIC MÍSTO FRANCOUZSKO-NĚMECKÉHO MOTORU?

Evropský integrační proces v období po sjednocení obou německých států zaznamenal nárůst počtu a intenzity neshod mezi dvěma předními hráči – mezi Francií a Spolkovou republikou Německo, a to především v otázce SZBP, rozšiřování Evropské unie, reformy

institucí a mechanismů fungování EU, jakož i budoucí podoby a úlohy EU. Výraznější pokrok byl díky spolupráci Paříže a Bonnu/Berlína dosažen v podstatě jen v oblasti *zesílené spolupráce*, třetího pilíře a EMU. Projekt EMU tak navzdory jistým rozporům ohledně jednotlivých konkrétních ustanovení zůstává poslední významnou společnou iniciativou Francie a Německa. Při pohledu na události uplynulých měsíců nelze jednoznačně považovat působení Paříže a Berlína v rámci EU za hnací sílu evropské integrace. Z jakých důvodů již není partnerství Francie a Německa privilegované do té míry, jak tomu bylo v průběhu čtyř poválečných desetiletí? Proč se působení těchto dvou zemí již nejeví jako skutečný „motor“ evropské integrace?

Zvláště konflikt mezi Francií a SRN během summitu v Nice v roce 2000 dost zpochybnil součinnost obou zemí. Dřívější společné iniciativy Německa a Francie vycházely z přesvědčení, že vzdání se části národní suverenity ve prospěch společné Evropy bude nakonec přínosem pro obě země, a nejednou se staly příkladem ostatním členským státům. V průběhu mezivládní konference 2000 však spory mezi Paříží a Berlínem jen umocnily odlišné postoje ostatních členských států a zabránily výraznějšímu pokroku. Výsledek zasedání v Nice tak zůstal v rozporu s výsledky některých dřívějších evropských summitů, kde právě francouzsko-německý tandem zásadním způsobem přispěl k obnovení dynamiky integračního procesu jako např. v případě summitů, z nichž vzešla dohoda o ustavení EMS, o vybudování JVT či o vytvoření EMU.

Výskyt určitých krizí je však v každém dvoustranném vztahu docela běžným jevem. Důležité je, jak rychle a úspěšně obě strany dokáží vzájemné konflikty urovnat. Uspořádání francouzsko-německého summitu poblíž Štrasburku⁷¹ měsíc po vzájemných rozporech v Nice mělo být základem k opětovnému oživení německo-francouzské spolupráce. Francouzský prezident, premiér a ministr zahraničí se spolu s německým kancléřem a ministrem zahraničních věcí dohodli na tom, že se na této nejvyšší úrovni budou scházet ke konzultacím nejrůznějších témat pravidelně každých šest týdnů. Přínos těchto schůzek pro upevnění francouzsko-německého partnerství je nicméně sporný, jak o tom svědčí zveřejnění představ o dalším vývoji EU německým kancléřem a později francouzským premiérem, aniž by byly předem vzájemně konzultovány.

Summit v Nice totiž plně odhalil skutečnost, že v procesu evropské integrace sehrává stále větší roli prosazování národních zájmů jednotlivých členských států. Příčiny nelze hledat jen v souvislosti s posunem národních zájmů Francie a sjednoceného Německa jako klíčových aktérů, ke změnám zásadního charakteru během uplynulého půl století došlo i v rámci Evropské unie samotné. Evropská šestka se rozrostla na patnáctku s perspektivou brzkého přijetí dalších více než deseti zemí ze střední, východní a jižní Evropy. Spolupráce v čistě ekonomické oblasti se rozšířila do dalších oblastí, včetně oblastí politicky tak citlivých, jako je SZBP. Postupující integrace se tak stále větší měrou začíná dotýkat některých z vnitropolitického hlediska pro jednotlivé země dost choulostivých témat, jakými byly např. boj s francouzskou nezaměstnaností či neochota německé veřejnosti zříci se marky ve prospěch eura. Proto je pochopitelné, že nalezení shodné pozice se (nejen) pro Paříž a Berlín stává čím dál tím obtížnějším.

Skutečnost, že právě Německo a Francie vyvolaly projevy svých představitelů rozsáhlou diskuzi o budoucím směřování EU (podobně jako v roce 1994 v souvislosti s návrhem německých sociálních demokratů Lamerse a Schäubleho), je důkazem přetrvávající důležitosti těchto dvou zemí v procesu evropské integrace. Z analýzy projevů J. Fischera, H. Védryna, J. Chiraca, G. Schrödera a L. Jospina však vedle společných představ utváření jakéhosi jádra uvnitř EU zároveň vyplývají některé podstatné odlišnosti s ohledem na další směřování EU, a to zejména pokud jde o míru její federalizace versus roli národního státu a s tím související otázku rozdělení pravomocí mezi jednotlivými institucemi EU, stejně jako o otázku vymezení pravomocí mezi EU a členskými státy. Určité rozcházející se představy jsou velkou měrou odrazem odlišností národních zájmů i rozdílné vnitřní struktury tvorby integrační politiky v obou zemích. Při srovnání projevů německých

a francouzských představitelů s příspěvky britského či belgického premiéra je však zřejmé, že vize zástupců jednotlivých členských států odrážejí v prvé řadě národní specifika a zájmy dané země. I když můžeme nalézt určité společné body v projevech britského a francouzského premiéra na straně jedné a belgického ministerského předsedy a německého kancléře na straně druhé, nelze v žádném případě dospět k závěru, že by vzájemné představy činitelů těchto zemí byly totožné. Existují zde jisté odlišnosti, stejně jako je tomu při srovnání vizí francouzských a německých představitelů.

Vzhledem k nárůstu počtu členů i oblastí spolupráce v rámci EU nebude partnerství mezi Berlínem a Paříží již tak exkluzivní, jak tomu bylo dříve. V následujících letech – v neposlední řadě v souvislosti s plánovaným rozšířením Evropské unie na východ – se v rámci EU budou pravděpodobně tvořit nejrůznější koalice podle stupně shody národních zájmů mezi členskými státy v té které oblasti integrace, ať už jde o EMU, o SZBP, či např. o otázku harmonizace daní, což by po ratifikaci Smlouvy z Nice mělo být dále usnadněno zmírněním podmínek pro *užší spolupráci*. Pro tento scénář hovoří i analýza projevů představitelů členských států ohledně budoucí podoby a postavení EU, která odhaluje odlišnosti nejen při srovnání vizí německých a francouzských činitelů, ale též v představách britského a belgického premiéra jako zástupců dalších členských států, které se do evropské diskuze zapojily. I když se scénář měnících se koalic zdá být z hlediska dalšího vývoje evropské integrace nejpravděpodobnější, lze vzhledem k politickému a ekonomickému významu Francie a Německa považovat jistou míru spolupráce těchto dvou zemí – i když už nikoli v tak výlučné a intenzivní podobě jako dříve – nadále za nezbytnou pro to, aby si EU uchovala akceschopnost a mohla čelit nejrůznějším výzvám zevnitř i zvenčí.

¹ Tato nadstandardní spolupráce se odrážela zejména v četnosti a stupni institucionalizace vzájemné komunikace na vládní úrovni. Viz např. Webber, D.: *The Franco-German relationship in the European Union*. London: Routledge, 1999.

² Určitá zadrhnutí procesu evropské integrace způsobená jistými rozpory mezi Paříží a Bonnem (zejména ztroskotání projektu Evropského obranného společenství či důsledky de Gaullovy politiky prázdné židle) byla spíše výjimkami. Blíže viz Calvocoressi, P.: *World Politics since 1945*. 6th edition. New York: Longman, 1991, s. 177.

³ Šlo zejména o důsledky studené války, kdy se Evropa stala spíše objektem než subjektem mezinárodní politiky a kdy bylo Německo rozděleno na dva státy, o ztrátu francouzských kolonií či o potřebu reagovat na ekonomický pokles po prvním ropném šoku i na měnovou nestabilitu po rozpadu breton-woodského systému.

⁴ Text rozebírá národní zájmy Francie a Německa ve vztahu k Evropě, prioritně pak ve vztahu ke druhému partnerovi.

⁵ Guyomarch, A.: *France in the European Union*. St. Martins Press Inc., 1998, s. 21.

⁶ Viz Guérin-Sendelbach, V.: *Frankreich und das vereinigte Deutschland: Interessen und Perzeptionen im Spannungsfeld*. Opladen: Schriften des Forschungsinstituts der deutschen Gesellschaft für auswärtige Politik, Leske & Budrich, 1999, s. 308.

⁷ Viz tamtéž, s. 309.

⁸ Viz Vernet, D.: *La France et l'Allemagne. Politique étrangère*, 4/1995. Paris: IFRI, 1995, s. 887.

⁹ Viz Handl, V.: Německo jako diferencovaný aktér integrační politiky. *Evropská témata Centra evropských analýz*, 1/2001. Praha: ÚMV, 2001, s. 17.

¹⁰ Viz Guérin-Sendelbach, V.: cit. dílo, s. 317.

¹¹ Viz *A Eurovision song contest*. *The Economist*, 5. 5. 2001, s. 26.

¹² Handl, V.: cit. dílo, s. 16.

¹³ Viz tamtéž, s. 15.

¹⁴ Viz Říchová, B.: *Komparace politických systémů I*. Praha: VŠE, 1999, s. 98.

¹⁵ Blíže viz Ort, A.: *Evropa od rozdělení k jednotě*. Praha: VŠE, 1996, s. 103.

¹⁶ Blíže viz Bond, M.– Smith, J. – Wallace, W.: *Význační Evropané*. Praha: Evropský literární klub, 1998, s. 180.

¹⁷ Blíže viz Vobruba, G.: *Fischers Europa. Blätter für deutsche und internationale Politik*, 8/2000. Bonn: Blätter Verlagsgesellschaft mbG, 2000, s. 308.

¹⁸ Blíže viz Guérin-Sendelbach, V.: cit. dílo, s. 237.

¹⁹ Viz tamtéž, s. 223.

²⁰ Meiers, F.-J.: *La politique allemande de sécurité et de défense à la croisée des chemins. Politique étrangère*, 1/2000. Paris: IFRI, 2000, s. 50 (překlad z francouzštiny).

²¹ Tamtéž, s. 51 (překlad z francouzštiny).

²² Viz Guérin-Sendelbach, V.: cit. dílo, s. 153.

²³ Viz Moisi, D.: *De Mitterrand à Chirac. Politique étrangère*, 4/1995. Paris: IFRI, 1995, s. 854.

- ²⁴ Viz Cohen-Tanugi, L.: La politique européenne de la France à l'heure des choix. Politique étrangère, 4/1995. Paris: IFRI, 1995, s. 858.
- ²⁵ Viz Janning, J.: La politique européenne de l'Allemagne entre désir et réalité. Politique étrangère, 1/1996. Paris: IFRI, 1996, s. 27.
- ²⁶ Viz Hummer, W.: Europäische Gemeinschaften – Europäische Union. Innsbruck: Universität Innsbruck, 2000, s. 276.
- ²⁷ Blíže viz Webber, D.: cit. dílo, s. 54–55.
- ²⁸ Viz Lindlez-French, J.: Udržet mír – britská bezpečnostní politika a role evropských vojenských bezpečnostních struktur. Mezinárodní politika, ročník 24, rok 2000, číslo 3. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000, s. 14.
- ²⁹ Viz Britain, Europe and America. The Economist, 10. 2. 2001.
- ³⁰ Viz např. Deals and Nationalism hobble EU. International Herald Tribune, 26. 10. 2000.
- ³¹ Viz např. Air strikes expose strains: France leads growing chorus of dissent against US-UK raids on Iraqi radar sites. Financial Times, 19. 2. 2001.
- ³² Blíže viz Weidenfeld, W. – Wessels, W.: Jahrbuch der europäischen Integration 1995/1996. Institut für europäische Politik. Bonn: Europa Union Verlag GmbH, 1996, s. 292.
- ³³ Blíže viz Moravcová, O. – Plechanová, J. – Kreidl, J.: Evropská politika sjednoceného Německa 1990–1999. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 2000, s. 80.
- ³⁴ Slo především o oživení ekonomiky a o snížení nezaměstnanosti. Viz tamtéž, s. 83.
- ³⁵ Viz Solms, F.: Fischers Europa. Blätter für deutsche und internationale Politik, 8/2000. Bonn: Blätter Verlagsgesellschaft mbG, 2000, s. 827.
- ³⁶ Viz Webber, D.: cit. dílo, s. 36.
- ³⁷ Viz Handl, V.: cit. dílo, s. 17.
- ³⁸ Blíže viz Moisi, D.: cit. dílo, s. 855.
- ³⁹ Viz Weidenfeld, W. – Wessels, W.: Jahrbuch der europäischen Integration 1993/1994. Institut für europäische Politik. Bonn: Europa Union Verlag GmbH, 1994, s. 324.
- ⁴⁰ Viz Guérin-Sendelbach, V.: cit. dílo, s. 331.
- ⁴¹ Viz Weidenfeld, W. – Wessels, W.: Jahrbuch der europäischen Integration 1993/1994, cit. dílo, s. 309.
- ⁴² Viz Guérin-Sendelbach, V.: cit. dílo, s. 331.
- ⁴³ Viz Weidenfeld, W. – Wessels, W.: Jahrbuch der europäischen Integration 1996/1997. Institut für europäische Politik. Bonn: Europa Union Verlag GmbH, 1997, s. 313.
- ⁴⁴ Viz tamtéž. Viz též Vertrag von Amsterdam: Vertrag über die EU in der Fassung vom 2. Oktober 1997 – Titel VII, Artikel 43. Bonn: Europa Union Verlag GmbH, 1999. Jde o následující podmínky: 1) tato spolupráce musí podporovat cíle EU; 2) respektovat principy, na nichž je EU založena, jakož i její jednotný institucionální rámec; 3) k užší spolupráci může být přistoupeno pouze tehdy, není-li možné jinak dosáhnout daných cílů; 4) zahrnovat musí minimálně většinu členských států; 5) nesmí ohrožovat práva, povinnosti a zájmy nezáčastných členských států; 6) musí zůstat otevřená nezáčastným členským státům, aby se mohly kdykoli připojit, splní-li daná ustanovení; 7) podléhá schválení Radou.
- ⁴⁵ Viz Webber, D.: cit. dílo, s. 291.
- ⁴⁶ Blíže viz Weidenfeld, W. – Wessels, W.: Jahrbuch der europäischen Integration 1996/1997, cit. dílo, s. 313.
- ⁴⁷ Blíže viz Weidenfeld, W. – Wessels, W.: Jahrbuch der europäischen Integration 1998/1999. Institut für europäische Politik. Bonn: Europa Union Verlag GmbH, 1999, s. 314.
- ⁴⁸ Viz Larischová, K.: Ohlédnutí za německým předsednictvím v Radě EU. Mezinárodní politika, ročník 23, rok 1999, číslo 8. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1999, s. 7.
- ⁴⁹ Viz The Nice Summit: So that's all agreed, then. The Economist, 16. 12. 2000, s. 23.
- ⁵⁰ Viz Peel, Q.: Europe's meeting of unequals. Financial Times, 11. 1. 2000.
- ⁵¹ Viz Graham, R. – Groom, B.: A new dynamic at Nice: The Franco-German axis at the centre of Europe's postwar development is giving way to more fluid alliances based on individual issues. Financial Times, 12. 12. 2000.
- ⁵² Tzv. qualified majority threshold byl stanoven pro EU čítající 15 členů na úroveň 71,31 % hlasů (tj. 169 hlasů z 237) a pro EU o 27 členech na 73,91 %. Podrobněji viz <http://europa.eu.int/igc2000>.
- ⁵³ Z celkového počtu 732 evropských poslanců v EU o 27 členských státech připadne 99 poslanců Německu, Francii (stejně jako Velká Británie a Itálie) bude zastoupena 72 poslanci. Podrobněji viz Jiná Evropa: Na summitu v Nice se bojovalo o budoucí vliv. Euro, 51–52, 18. 12. 2000.
- ⁵⁴ Viz Peel, Q.: Broken down. Financial Times, 30. 1. 2001.
- ⁵⁵ Nizozemsko s 15,8 miliony obyvatel obdrží v Radě EU 13 hlasů, zatímco Belgie s 10,2 miliony obyvatel pouze 12 hlasů. Podrobněji viz Jiná Evropa, cit. staf.
- ⁵⁶ Viz Hort, P.: Die alten Bindungen lockern sich: Nach dem Gipfel von Nizza zeichnen sich neue Einflusssphären in einer größeren EU ab. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 14. 12. 2000.
- ⁵⁷ Viz The Nice Summit: So that's all agreed, then. The Economist, 16. 12. 2000, s. 25.
- ⁵⁸ Viz Příloha integrace ČR do EU č. 72: Hlavní závěry zasedání Evropské rady v Nice. Ekonom, 51–52, 2000, s. V.
- ⁵⁹ Viz <http://europa.eu.int/igc2000>.
- ⁶⁰ Viz tamtéž.
- ⁶¹ Cit. dle Wiegel, M.: Versprechen gehalten, Vertrauen gebrochen: Deutschland und Frankreich haben sich in Nizza weiter entfremdet. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 30. 12. 2000 (přeloženo z němčiny).

SPOLUPRÁCE FRANCIE A SRN

- ⁶² Blíže viz *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 15. 5. 2000, s. 15.
- ⁶³ Viz Schmidt, J.: *Fischer and His French Critic Duel on EU Future*. *International Herald Tribune*, 21. 6. 2000.
- ⁶⁴ Cit. dle Martens, S.: *Die „Berliner Generation“: Deutschlands Befindlichkeiten aus französischer Sicht*. *Internationale Politik*, 9/2000. Bonn: Verlag für Internationale Politik GmbH, 2000, s. 17 (přeloženo z němčiny).
- ⁶⁵ Viz Bresson, H. – Leparmentier, C.: *M. Chirac: pour une Constitution européenne*. *Le Monde*, 27. 6. 2000.
- ⁶⁶ Viz <http://www.spd.de>.
- ⁶⁷ Viz *L'Europe de Gerhard Schröder*. *Le Monde*, 7. 5. 2001 (přeloženo z francouzštiny).
- ⁶⁸ Viz *L'avenir de l'Europe: l'intégralité de l'intervention de Lionel Jospin*. *Le Monde*, 28. 5. 2001.
- ⁶⁹ Viz projev z 6. 10. 2000 přednesený při příležitosti návštěvy Varšavy. Blíže viz: *Tony Blair plaide, à Varsovie, pour une europe de nations «libres, indépendantes et souveraines»*. *Le Monde*, 8.–9. 10. 2000.
- ⁷⁰ Viz projev přednesený 26. 10. 2001. Blíže viz *A vision for Europe*. *Financial Times*, 30. 5. 2001.
- ⁷¹ Viz Lohse, E.: *Unter dem klaren Sternenhimmel über Blaesheim kommen Erinnerungen an Kohl und Mitterrand auf*. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2. 2. 2001.